

Sadašnji trenutak crkvene glazbe kod nas

Diskusija

Kad se sastavljao program proslave 10. obljetnice Instituta za crkvenu glazbu, smatralo se prikladnim upriličiti i razgovor o sadašnjem trenutku crkvene i bogoslužne glazbe u Hrvatskoj, ma da je bilo teško predvidjeti da li će sudionici proslave prihvatiti zamisao organizatora. Imajući, nadalje u vidu različite mogućnosti koje mogu nastati tokom razgovora, organizacioni odbor je povjerio članovima profesorskog zbora Instituta za crkvenu glazbu da pripreme, i ako bude potrebno pred sudionike razgovora iznesu, kratka izvješća o nekim temama: djelovanje Instituta za crkvenu glazbu kao glazbene škole i kao pokretača različitih izdanja (časopis »Sv. Cecilija«, glazbeni prilog »Sv. Cecilije«, Nova crkvena pjesmarica itd); pitanje ozbiljne i zabavne, savjetovne i crkvene-bogoslužne, nekadašnje i sadašnje-moderne glazbe, pitanje pučke popijevke; obnova bogoslužne glazbe i glazbeni oblici u obnovljenom bogoslužju; glazbeni odgoj u sjemeništima i novicijatima; pitanje glazbenih instrumenata (rezultati registriranja orgulja kao spomenika kulture u Hrvatskoj) itd. Diskusija nije obuhvatila svu predviđenu tematiku jer su njezin tok usmjeravali sudionici svojim interventima.

Uvodno izlaganje

Sastali smo se da zajednički porazgovorimo o vrlo aktualnoj temi: sadašnji trenutak crkvene glazbe kod nas. Dozvolite da prethodno napomenem sljedeće.

Pravilnikom Instituta za crkvenu glazbu naznačena mu je svrha: da slušače osposobi za službe orguljaša, dirigenata-zborovođa na župama, odnosno nastavnika na vjerskim školama, te da koncertnim nastupima i izdavanjem stručnih glazbenih djela gaji i unapređuje crkvenu glazbu (Pravilnik Instituta, čl. 7). Ovako zacrtana svrha stavlja Institut u prvi plan samo kad je riječ o glazbenom odgoju crkvenih glazbenika, odnosno izdavanju stručne glazbene literature. No, budući da kod nas stjecajem okolnosti ne djeluje međubiskupijski odbor za crkvenu glazbu, a od biskupijskih samo odbor Zagrebačke nadbiskupije, Institut za crkvenu glazbu ostaje gotovo jedino organizirano tijelo i za glazbeni odgoj i za svu organiziranost koja je potrebna da bi se mogle sprovesti u djelo smjernice II. vatikanskog sabora o liturgijskoj glazbi. S ovog je gledišta bilo razložno u sastavu programa proslave 10. obljetnice upriličiti razgovor i o crkvenoj-liturgijskoj glazbi.

Ne smatram se pozvanim iznositi pitanja sadašnjeg trenutka općenito, pa bih se letimično osvrnuo samo na drugo i treće pitanje koje obuhvaća predloženi naslov: sadašnji trenutak crkvene glazbe, odnosno sadašnji trenutak crkvene glazbe kod nas.

Sadašnji trenutak crkvene glazbe velika je novost za glazbenike: od ere II. vatikanskog sabora svaki narod i svaka crkvena pokrajina smije, dapače, preporuča se da na materinskom jeziku i sebi vlastitim umjetničkim-glazbenim izričajem slavi Boga. U odnosu na nekada prisutnu težnju Katoličke crkve da se jednim jezikom, odnosno na jedinstveni način slavi Bog, ovo naše razdoblje snagom smjernica II. vatikanskog sabora otvara nove mogućnosti za religioznu obnovu pojedinih naroda i daje poticaj da se razvija religiozna kultura u pojedinom narodu.

Osnivač i prvi predstojnik Instituta za crkvenu glazbu, Albe Vidaković, pokrenuo je život ovog Instituta i umro prije ere II. vatikanskog sabora. S Vidakovićem je »umro« i međubiskupijski odbor za crkvenu glazbu. Novo vodstvo Instituta, sasvim razumljivo, svu je svoju brigu usredotočilo da sačuva i usmjeri Institut kao školu. Kroz to je vrijeme nadošla era II. vatikanskog sabora u kojoj smo se, u odnosu na organiziranje pjevanja u bogoslužju, snalazili kako smo znali i umjeli. Nije bilo organiziranog tijela, dakle ni ljudi koji bi snagom poslanja mogli dati smjernice kako i što treba raditi. Ova slabost nije ostala nezapažena, a do mene je došla u obliku primjedbe, da ni nama samima (svećenicima koji se bave crkvenom glazbom) nije jasno što treba raditi, da nema više čovjeka (A. Vidakovića) i njegove čvrste ruke vodilje. Dakako da ovdje nije riječ o tom što će donijeti konačnica liturgijske obnove, nego o tom kako se treba postaviti u razdobljima pojedinih obnoveneljskih zahvata.

Institut za crkvenu glazbu započeo je i s izdavačkom djelatnošću, s glasnikom Sv. Cecilija počeo se stvarati i novi glazbeni repertoar za obnovljeno bogoslužje koji su jedni prihvaćali, a drugi su se usmjerili uvoznom glazbenom repertoaru koji smatraju prikladnijim od domaćeg i s nepravom nazivaju »moderna glazba«. Raskorak idejnog gledišta donosi još i danas različit pristup repertoaru za bogoslužje koji se nudi bogobojažnomu puku hrvatskomu.

Učinak takvog idejnog razilaženja, odnosno praktičnog stava prema glazbenom repertoaru za bogoslužje lijepo potvrđuju neki primjeri: u jednoj su prigradskoj župi ove godine na Cvjetnu nedjelju pjevali »Zdravo Djevo«, »Lijepa si, lijepa«, »Kakav prijatelj je Isus«; nedavno su na sastanku svećenici-pastoralci na iznesenu vijest da je Institut za crkvenu glazbu objelodanio Novu crkvenu pjesmaricu ustvrdili da u njoj nema ništa nova i na upit da li su je pregledali mirno odgovorili da nisu; sličan primjer nepoznavanja novog glazbenog repertoara NCP pokazao se i na jednom skupu ses-

tara katehistica. Istina je da izneseni primjeri nisu toliko važni, ali je važan njihov uzrok: nepovjerenje, dakle i nepoznavanje novonastalog glazbenog repertoara za hrvatsko bogoslužje s jedne strane i nekritično prihvaćanje bilo kakvog »zabavnog« (uvoznog i domaćeg) repertoara.

Sadašnji trenutak crkvene glazbe kod nas rezultat je dosadašnjeg našeg nastojanja. Jednako tako o sadašnjem će trenutku ovisiti buduće usmjerenje crkvene i bogoslužne glazbe. 10. obljetnica Instituta za crkvenu glazbu dala je povod da se upriliči ovakav razgovor. Isto se tako navršilo prvo desetljeće da živimo i djelujemo nadahnuti idejama II. vatikanskog sabora. Potrebno je, dakle, da se suočimo s poimanjem i s djelovanjem u smislu saborskih ideja na području crkvene glazbe, da iskoristimo mogućnosti koje su nam dohvatne i da jedinstveno djelujemo. Ipak je dovoljno 10. godina traženja i opredjeljivanja: jer niti nas je premnogo da bismo se mogli razbacivati snagama, niti smo prebogati da bismo si mogli priuštiti brojna izdanja.

Profesori Instituta za vrijeme raspravljanja o crkvenoj glazbi

M. Mihoković, Zagreb — Bilo je malo optužbe u uvodnom razlaganju. Nije, naime, prošlo deset godina otkako smo dobili nove skladbe (samo su neke skladbe nastale ranije) nego otprilike pet godina. Dobili smo ih, drago nam je i započeli smo obnovu.

I. Špralja — Deset je godina prošlo od saborskih ideja... Nije riječ o starosti pojedinog napjeva, nego o vremenu u kojemu smo se opredjeljivali, u kojemu su se bistrili pojmovi.

V. Zagorac, Zagreb — Istina je da je I. Špralja govorio pesimistički, no tko je bio na terenu neće mu zamjeriti.

Zanima me, budući da je župnik odgovoran za pjevanje na bogoslužju, kakav je glazbeni odgoj budućih svećenika u sjemeništima.

M. Mihoković, Zagreb — U malom sjemeništu na Šalati na zajedničkom bogoslužju pjeva se samo propisani repertoar. Postoji nekoliko VIS-ova, no oni djeluju samo u okviru tzv. razrednih misa. To mogu posvjedočiti i ovdje prisutni bogoslovi. Dečki sa Šalate su u mutaciji. Maturanti ne pjevaju. Moguće je izvoditi samo lakše stvari. Novih crkvenih pjesmarica imamo koliko ima sjemeništaraca.

Đ. Tomašić, Zagreb — Već 20 godina pratim rad u sjemeništima Jugoslavije. Treba razlikovati u sjemeništima odgoj od školovanja, rad na nastavi u okviru školskog programa od poslijepodnevnog programa.

Što se tiče nastave: nastavnici su kojiput bez stručne spreme; jedan sat nastave tjedno je više nego malo, jer dolaze đaci iz osnovnih škola u kojima ne nauče ni »do-re-mi«; nemamo udžbenika; program se ne obdržava, iako o tom postoje jasne smjernice; u zbor su uključeni oni sa razvijenim sluhom, a ostali...; pučko pjevanje, odnosno svi-

ranje na glasoviru i harmoniju premalo se gaje u sjemeništima itd. Na Institutu za crkvenu glazbu se uči i metodologija glazbene nastave. Ne bi se smjela osjećati kod nas nestašica stručnog osoblja. Predlažem, nadalje, da bi se u Sv. Ceciliji, jedinom našem glasilu, organizirala rubrika za sjemeništarce: npr. provjerite svoje glazbeno znanje u obliku pitanja i odgovora. Sjemeništarci, naime, kažu: što će nam Sv. Cecilija, u njoj za nas nema ništa. Stvarno za svoj uzrast (15.—18. godina) i nemaju ništa.

Postoji dublji razlog zašto je kod nas problematika crkvene glazbe ovako teška. Na to se moram osvrnuti, jer je dotaknuto pitanje odgoja budućih svećenika. Što su Biskupske konferencije poduzele u ovih 10 godina da nam dadu pokoncilске jasne smjernice na temelju 6. glave Konstitucije o liturgiji II. vatikanskog sabora? 1968. godine da-

le su vrlo kratke upute o tom da možemo pjevati umjesto promjenljivih dijelova na misi pučke popijevke. To je sve. Nije čudno da je stanje ovakvo. Tko je, konačno, moderator crkvene glazbe, tko ima dati smjernice? Institut za crkvenu glazbu nije, jer je škola.

V. Zagorac, Zagreb — Zbor zagrebačke katedrale je najviše doprinio sticanju glazbene kulture, jer su tu bili angažirani najbolji stručnjaci i izvodila se najvrednija glazba. Zanimalo bi me, jer je ovdje Mo Galetić koji se time bavi, kakav je odnos zagrebačke Bogoslovije prema katedralnom zboru i što katedralni zbor može s bogoslovima postići?

Lj. Galetić, Zagreb — Katedralni se zbor sastoji od gospode bogoslova. Dirigent sam tog zbora. Imao sam prilike upoznati pozitivne strane i poteškoće. Na audiciji se osjeti premaleni glazbeni nivo tih ljudi. Možda se varam, ne tvrdim kategorički. Rad sa zborom je vrlo težak. Ja sam kao sjemeništarač i kao bogoslov pjevao i znam što se je tada moglo napraviti. Danas je situacija mnogo drugačija. Ako gledamo današnju omladinu općenito i bogoslove, dakako da su oni danas drugačiji nego što smo mi bili. Međutim zapazio sam slijedeće. Nekada sam i sada vodim zbor mladih u župi sv. Petra u Zagrebu. Mladi su živahni ali su mnogo discipliniraniji i glazbeniji od bogoslova. Ipak, mislim, da sam radom i njihovim zalaganjem dosta postigao u ove tri godine. Ako tko ima na to što primjetiti, primam sa zahvalnošću.

M. Mihoković, Zagreb — Istina je da bogoslovi dobiva sve manje sposobnih pjevača. Treba imati na umu da sam broj svećeničkih kandidata uvjetuje tu činjenicu. Pred 4, 5 i više godina bilo je preko stotinu đaka za Zagrebačku nadbiskupiju, a zadnje tri godine dolazi ih tridesetak.

M. Juranić, Zagreb — Govori se o pjevačima. Trebalo bi da svi uče pjevati, da bi uz one kojima je razvijeniji sluh naučili pjevati i oni neizbrušenog sluha. To je zadatak sjemenišnih poglavara.

Gost iz Rijeke — Kao terenski čovjek, ma da sam optimista, rekao bih da je situacija prilično teška. Meni je situacija u Rijeci vrlo poznata.

Na trodnevlju, organiziranom za blagdan sv. Cecilije, jedan dan je bio posvećen susretu pjevača: predavanje i diskusija, slična ovoj, o današnjem trenutku crkvene glazbe u svijetu i kod nas. U razgovoru je došlo do velikih raskoraka i nesporazuma. Pojmovi novog i modernog potpuno su nejasni. Ako se uzme u obzir da mnogi koji vode crkvene zborove u Rijeci nemaju glazbene naobrazbe, onda je razumljivo da padaju pod utjecaje nekakve mode »novog«, što nije umjetničko niti liturgijsko. Uspjeli smo izbaciti neprikladne popijevke, kao npr. »Hvali Sion Spasitelja«, a onda smo dobili »Glory, glory alleluja« (sličan napjev): opet smo došli na isto.

Dobili smo Novu crkvenu pjesmaricu koja je po mom mišljenju veliki korak naprijed. Ali ta pjesmarica nije našla odjeka. Ljudi koji vode zbo-

rove još uvijek nemaju pojma o glasniku Sv. Cecilija. Sv. Cecilija nije nekako obavezna iako bi po mom mišljenju trebala biti vodič koji usmjerava crkvene glazbenike. Još nismo došli na taj stupanj. Jasna stvar da se onda vodi na dva kolosjeka.

Na spomenutoj sjednici sam ja bio spomenuo i okružnicu koja je bila objelodanjena u Vjesniku Zagrebačke nadbiskupije. Ja sam okružnicu, govorim u svoje ime, pozdravio. Međutim kad smo na toj večeri komentirali okružnicu, vidjelo se koliko je problematika crkvene glazbe slabo poznata. Baklava je da se na Institutu nešto stvori i da se ukažu smjernice, ako to nema neke solidnije propagande: bilo kroz seminare, bilo kroz jednu stalnu rubriku u Sv. Ceciliji, kako je tu spomenuto. Ovako će biti, po mom mišljenju, tapkanju u mraku i neće nikuda dovesti.

Što se tiče nepovjerenja u rad, to je poznato i s tim bih se složio. Žalosno je, ako što prigovori stručnjak-glazbenik, da se nađe mladih ljudi, svećenika i redovnika koji kažu: staromodan je, pusti ga, nije za naše vrijeme. Takvim raskorakom u djelovanju ne možemo naprijed. Ja se sve bojim, ako ne nađemo mogućnosti zajedničkog rada, da će se opet morati naći neki Vidaković koji će s jedne strane držati Kantuale i dosad stečenu baštinu, a s druge strane držat će one pjesmarice alla metro-nom koje ništa ne vrijede i ukazivat će na ono što smo imali i što imamo.

Lea Babić, Split — Radim 5 godina na školi u Splitu. Smatram da je najpotrebniji odgoj sjemeništarača. Osnov svega je solfeggio. Jednu sam generaciju sjemeništarača dovelo do kraja. Dečki u početku nisu bili u stanju uhvatiti moj glas. Oni mutiraju i nemaju osjećaja za viši i niži ton. Iskustvo mi je pokazalo da je bolje najprije svladati neke teoretske pojmove i onda prijeći na solfeggio pa sam solfeggio prebacila u drugi razred. Do četvrtog razreda sjemeništarači tako zavole glazbu da sami određuju repertoar.

Teško je raditi. Nema udžbenika. Među učenicima ima redovito onih koji lošije pjevaju. Važno je da svi steknu ispravan ukus u glazbi i da zavole glazbu. U radu na području crkvenog pjevanja teško ćemo što postići ako ne odgojimo svećenike. Ja osobno smatram da rješenje ne smijemo čekati odozgo, nego u školama odgajati ukus budućih svećenika i oni će kao svećenici na župama učiti ono što su naučili i zavolili kao sjemeništarači. Npr. u franjevačkom sjemeništu u Splitu naučili smo misu gosp. Leščana i nekoliko popijevaka. Mučila sam se cijelu godinu. Sami su kasnije govorili da ne znaju kad su nešto tako lijepo doživljeli. Drugo je pitanje sviranja. U splitskom je sjemeništu postala tradicija da svi sviraju.

Bez posebne pripreme iznijela sam ovo, možda će nekome dobro doći.

F. Rajić, Šibenik — Svećenik sam sa terena. Bavim se električnom glazbom. Vodio sam 4 sastava: »Veritas« u Zagrebu, »Pelikane« i »Zrinski« u Puli i sada »Firmament« u Šibeniku. Ne bih se obazirao na »ćakule« o tom kako se izvodi moderna i klasična glazba po crkvama; kako izvode glaz-

bu oni koji su završili samo Bayera ili Matz-Sabana i oni koji su naučili par okorda na gitari. Važno je istaći cilj crkvene i liturgijske glazbe. Svakako nije ona cilj sama sebi, crkva se ne smije pretvoriti u koncertnu dvoranu u kojoj će uživati samo pojedini sladokusci. Glazba treba zadovoljiti i one najmlađe kao i najstarije.

Što se tiče nepovjerenja treba imati na umu i slijedeće. Kod nas postoje različita folklorna područja. Postoji stanovito nepovjerenje prema napjevima jednog u odnosu na drugo folklorno područje. Zanimljivo da neke strane pjesme, pa bile to i crnačke duhovne, sa simpatijama primaju mladi u Bosni, Slavoniji i Dalmaciji.

S grupom od 40 pjevača koju sada vodim rado bih vježbao Händlov »Alleluia« (iz oratorija »Mesija«). Ne znam da li ću to ikada uspjeti, jer ljudi koji nemaju glazbene naobrazbe niti mogu u velikim stvarima uživati, niti se od njih može tražiti da to izvode. Međutim za Uskrs sam morao nešto navježbati. Uzmem novu crkvenu pjesmaricu koju je izdao Institut za crkvenu glazbu, uzmem Kantual, odsviram »Pjevaj hvale, Magdaleno«, tuđe im je jer je modus, odsviram »Kraljice neba, raduj se«, to već nekako ide, ali to je valcer. Kad smo odsvirali (nije naznačen naziv skladbe) modernu kompoziciju, dečki su se svi skočili na noge. Otpjevali smo to na Uskrs. Svi su bili veseli, doživjeli su nešto. Toliko o tome.

Na koncu, ako koga zanima, koji je moj način da povežem mlađe i starije. U Pulj sam kao zborovođa izvodio sa mješovitim zborom ono što smo učili na Institutu za crkvenu glazbu. S takvim smo repertoarom zadovoljili starije, sladokusce alla signori koji žele slušati lijepu glazbu. Osnovali smo i sastav koji je na kraju mise odsvirao nekoliko modernih. Tako su mladi čekali kad će doći kraj, a stariji su bili zadovoljni preko čitave liturgije. Vuk sit i koza cijela.

Sestra Anđela, Travnik — Ne vidim razloga govoriti o glazbi mladih, starih. Kod nas svi, čitava crkva, bakice i djeca pjevaju Klobučara, Leščana, Demovića pa i De angelis. Jedamput su u kripti svirali bogoslovi sa Kaptola. Nakupilo se mnogo svijeta, mladih i starih. Pitala sam kako je bilo i rekli su mi: lijepo, svi smo tancali. Na upit da li bi to bilo lijepo i u bogoslužju, odgovorili su da ne jer ne bi mogli moliti.

B. Duda, Zagreb — Ja bih spomenuo, s obzirom na ono što je govorio Mo Galetić, jednu divnu uspomenu na pok. A. Vidakovića, ono što je nadahnulo moj govor na njegovu grobu, a i osim toga ga cijenim kao visokog glazbenika i psihologa, dirigenta u oba sjemeništa. Ja znam desetke bogoslova kojima je on bio duhovnik. Jedan takav zborovođa, dakako, ne može služiti kao uzor nego kao specijalna karizma.

Materijal s kojim je radio A. Vidaković nije bio mnogo idealniji od onoga kojega imamo danas, no on je bio specijalno nadaren i to duhovno nadaren. Mogao bih vam reći svjedočanstva o tom. To čuvam kao najsvetiju uspomenu na njega. I zato moram reći da treba cijeniti svakog zborovođu

s onim darovima koje mu je Bog dao. Treba gledati više što tko radi, nego što tko nije učinio. A. Vidaković je bio specijalni dar Božji i kao zborovođa.

Danas sam gledao potpise svih 150 potpisnika po abecedi koji su potpisali da se osnuje Institut za crkvenu glazbu. Bilo mi je jako drago da sam bio tu. Bilo nas je 8 muškaraca: Gosp, Milanović, Tomašić, Benčić, Vidaković, Stjepan iz župe sv. Petra, Kreslin, Talan, i ja. Osobito mi je drago da sam na prvom tečaju za orguljašice držao predavanje s izričitom željom pok. A. Vidakovića o pučkoj popijevci. On je često znao reći: kad ćemo to izdati. Budući da je predavanje zabilježeno na magnetofonskoj vrpci, želio bih jedamput čuti to predavanje i sada bih ga spremio za tisak. Samo pučka popijevka one godine nije pučka popijevka 1974. godine: onda je ona bila tolerirana, a sada je jedan od ravnopravnih dijelova bogoslužja. Zato jedna od osnovnih stvari jest, kako da nam propjeva Božji narod. Još uvijek niti na našim fakultetskim misama zbor i crkva ne čine jednu cjelinu. To nije rečeno kao kritika. Teško je doći do ideala.

Kad je riječ o liturgiji i liturgijskom pjevanju, potrebna je andragogija. Mi nemamo prikladne riječi, latinci imaju odgoj, izobrazba, oblikovanje. Odgoj prestaje pubertetom, oblikovanje može trajati do 25. godine, a andragoško stručno usavršavanje ide do smrti.

Ovdje je potrebno pitati da li mi svi imamo u duši liturgiju II. vatikanskog sabora, ili staru koncepciju liturgije. Od toga sve počinje i tu sve zaglavljuje. Zato bi trebalo ispitati ne samo sadašnji trenutak liturgijske glazbe, nego i sadašnji trenutak liturgije. Oltari su promijenjeni, hrvatski jezik se pjeva, a kako znate jedva smo došli do nekakvih hrvatskih misa. Ja moram reći da sam u nekim crkvama čuo izvrsno pjevanje, a u drugima nisam. To, naime, ne ovisi samo o tome koliko je čovjek stručan, nego i koliko je pravi amater, što kod Francuza znači ljubitelj, a pogotovo ako je stručnjak i ljubitelj. Pitanje je, dakle, pučkog pjevanja, koncepcije liturgije i djelomičnih darova koje ljudi imaju.

Dobro je spomenuti i to: ako je Institut za crkvenu glazbu prvenstveno za liturgijsku glazbu, da li je jedino za liturgijsku glazbu. Ja smatram da mladi ljudi, bez obzira gdje će pjevati, u to ne ulazim sada, trebaju imati dovoljno duhovnih šansona.

Ja nisam čuo da nijedan glazbenik u slobodno vrijeme pjeva »Uskrsnu Isus doista«. Duhovna šansona je prijeko potrebna. Pitanje je, dakle, liturgijske i duhovne glazbe.

Treba, nadalje, imati u vidu i problem razina. Koliko od ljudi koji dolaze u crkvu imaju visokih glazbenih težnji, koliko su glazbeno obrazovani?

Problem riječi je jedan od najtežih problema sadašnjeg trenutka liturgijske glazbe. Ja počinjem debatu od pučke popijevke i nek mi oprostite koji počinju od Palestrine. Janzenizam je nadahnulo jako krutu pjesmu kojoj je sentimentalizam dao sasvim obratni melodijski ugođaj. »Na lica mi pada-mo« sam ja kao klerik vrlo zanosno pjevao. Pada-

mo na lica: očito je tu riječ prekruta, a napjev pre-
sladak.

Prvo je liječenje proveo cecilijanski pokret jer je imao krasne pjesnike Josipa Rožmana i Šarića. Bez njih jedva da bi bilo Tačlika, Špoljara i drugih. Ali cecilijanska pjesma je dogmatična, ne biblijska. U tim pjesmama malo ima »mi«, dakle manje ima Crkve, a previše ima »ja« i »ti«.

To su svakako problemi na koje treba gledati, ali prvi je: koja koncepcija liturgije vlada u ocjeni stvari.

S. Petrušić, Sarajevo — Ova rasprava, barem onaj dio kojemu sam ja prisustvovao, obiluje predrasudama: bilo da se radi o klasičnoj, bilo zabavnoj glazbi koja želi naći mjesta u crkvi. Trebalo bi još malo pokušati biti strpljiv da vidimo perspektivu jedne i druge glazbe.

Iz iskustva u radu sa studentima teologije i s fratrima s kojima se susrećem zapažam strašno omalovažavanje klasične glazbe. Ne mislim osuditi pokušaje da ljudi i na drugi način doživljavaju liturgiju, no u nas — u Bosni — dogodio se strašan skok, pa me to zabrinjava. Možda su se u zapadnom svijetu izdvojili u klasičnoj glazbi pa traže novi put. Za Bosnu se to ne može reći. S druge strane čini mi se da se crkveni ljudi previše oduševavaju za nešto i to forsiraju bez obzira na vrijednost i uspješnost. Ljudi, naime, danas misle, ako se potpuno posvete glazbenom mentalitetu današnje omladine koji se dnevice mijenja, da se našli rješenje. Međutim, samo profesionalni sastavi mogu ostati na nivou. Ako crkva ne može uzdržavati orguljaša, kako će uzdržavati pristojan sastav koji bi novu glazbu održavao na pristojnom nivou. Istina, danas je privlačan u crkvi bilo kakav nivo zabavne glazbe. Zavaravamo se ako mislimo da je to trajnije od prvog oduševljenja. Brzo će to splasnuti radi toga što zabavna glazba ide naprijed mnogo brže nego što bi mogla ići crkvena glazba takvog stila.

Moje mi osobno iskustvo potvrđuje da se pretjeruje kad se dijeli vjernike na mlade i stare kad je riječ o glazbi. Ne treba imati predrasuda o zabavnoj glazbi, ali isto tako ne zanemariti klasičnu glazbu govoreći da je to pretvaranje crkve u koncertnu dvoranu. Neopravdano se opravdava zabavna glazba masovnošću, jer kad nastupaju VIS-ovi, nastupa 5, 6 ljudi, a ostali daleko manje sudjeluju nego kad se pjeva pučka popijevka. Na koncu bih rekao da izvor svih nesporazuma o kojima sada raspravljamo proizlazi iz toga što nikada ne bijaše jasno, danas najmanje, što je to religiozni doživljaj. Što mi s glazbom hoćemo u crkvi? Nećemo koncerta, ali hoćemo li onda ples? Kad nam postane jasno što hoćemo s glazbom u crkvi, prestat će problem. Problem je, dakle, širi.

Pitanje orgulja u Bosni, na žalost, stoljećima je teško, pa se to i danas osjeća. Priličan broj orgulja u samostanskim pa i župnim crkvama nema odgovarajućeg broja orguljaša. Događa se, nadalje, da crkva dobije orguljaša, a orgulje su neispravne. Tako sam ja u Sarajevu čekao tri godine i otišao, a orgulje nisu bile popravljene. Sada su popravljene orgulje, a orguljaša nema. Pitanje je, dakle, uzdržavanja orgulja: pitanje siromaštva, ali pitanje i shvaćanja uloge orgulja.

V. Zagorac, Zagreb — Iz govora p. Duda i Petrušića iskrsla su dva pitanja koja bi trebalo raščistiti.

Liturgijska glazba, mislim da nam je sasvim jasno, trebala bi služiti molitvi. Ako liturgijska glazba biblijski, osnovni tip molitve na koju se mi neprestano vraćamo a stručnjaci vele da izvire iz oduševljenja, udivljenja pred veličanstvenim Božjim djelima, uspije pojačati, onda je postigla svrhu. Dakako da onda iz toga izvire različiti vidovi molitve: poklon, kajanje, zadovoljština itd. Ukoliko glazba potencira takove vidove molitve, postigla je svoju svrhu. To je religiozni doživljaj.

Drugo je pitanje, pitanje razina. Hoće se reći ovo: zašto ne bi za one koji su na razini zabavne glazbe liturgija posjedovala njima pristupačan izraz. No na to bi trebalo reći i ovo. Liturgija je usmjerena prema svima. Trebalo bi, dakle, voditi računa o tom tko predstavlja većinu u našim crkvama. Liturgija bi trebala uzeti i jezik te većine. A kakav bi to jezik bio? Šatrovački jezik, kako se to kod nas kaže. Ipak nitko od nas nije zato da se jezik liturgije spusti na taj nivo. Isto tako, mislim, nema mjesta niti glazbi koja bi bila na tom nivou širokih masa, a koja po sudu stručnjaka nema onih kvaliteta koje mogu duhovno nešto značiti.

B. Duda, Zagreb — Budući da sam interpeliran rekao bih da se ja jako slažem s prof. Zagorcem sve do zadnjega, a u zadnjem bih samo primjetio: pitanje većine je i najbolnije pitanje koje bi trebalo jako ozbiljno uzeti.

Pitanje je između dobre i loše crkvene glazbe. Drugo pitanje je između loše i loše crkvene glazbe. Trebalo bi konkretno ispitati koliko ima dobre glazbe i koliko se loše crkvene glazbe tolerira. Kažem: ni za jednu lošu nisam, ali niti sam samo protiv jedne loše.

A. Čunčić, Zagreb — Veseli me da je netko postavio pitanje glazbenih instrumenata. Čudi me s jedne strane da se samo jedan sugovornik pojavio s problemom orgulja.

Pitanje harmonija. Za harmonije su najvažniji ježičci. Prije 40—50 godina smo ih nabavljali iz Austrije. Prije 2, 3 godine dobivali smo ih iz istočne Njemačke. Na velesajmu u Frankfurtu ovog proljeća morali smo potpisati neugodan ugovor za nas s jednim Japancem. Nije lako doći do dobrog instrumenta. Spomenut ću slijedeći slučaj sa željom da se slične stvari ne ponove. Poslan sam bio od Ordinarijata na teren pregledati jedan harmonij koji je popravljen pred tri godine za 400.000 st. din. Danas taj harmonij ne vrijedi ništa, jer mu je putujući majstor ugradio jezičce od harmonike. Protiv takvog majstora bi trebalo povesti postupak. Međutim to je putujući majstor, bez kapitala, neregistriran. Crkveni, dakle, novac bačen u ništa.

Pitanje orgulja. Istina je da se orgulje ne održavaju. Pogreška je to župnika i orguljašica, orguljaša. U prosincu prošle godine sam npr. morao popraviti orgulje kolegi župniku koje mu je prethodno popravio »leteći majstor« pa nisu svirale. U čemu je krivnja. Putujući su majstori jeftiniji pa to-

me nasjedaju časne sestre i župnici. Putujući su majstori najveći neprijatelji revnih majstora orguljara i crkvenih glazbenih instrumenata. Na zapadu u svakoj biskupiji postoji netko tko koordinira popravak crkvenih instrumenata, brani interese crkve. Ja sam prvi na takvoj dužnosti kod nas. Trebalo bi da se odgovorni za crkvene glazbene instrumente s terena obraćaju na pravo mjesto.

Gost iz Zagreba — Ovaj bi sastanak mogao trajati i do sutra ujutro, jer vidi se problema ima. Ovo naliči na cecilijanske sastanke prije rata. I onda se na sastancima govorilo o problemima i nalazilo načina kako da se problemi riješe. Mene bi veselilo kada bi ovaj sastanak završio sa vrlo konkretnim premisama: što i kako raditi u dogledno vrijeme ili do slijedećeg ovakvog skupa. Mene kao civila pitanje crkvene glazbe dovodi u veliku zabunu.

Kad gledam engleske i američke filmove, zaviđam scenama u bogomoljama kad oni koji sjede u klupama, otvore određenu stranu pjesmarice i

melodiju koja je napravljena na strani predložak teksta i s tim tekstom jako povezana, pravi novi tekst pa ispadne, kao što je ispalo u divnoj pjesmi Zagrebu pred par godina: »Zbog čega te volim«. Iako redovito ne pratim, par puta su mi takvi pokušaji dospjeli u ruke pa sam vidio da je šansona s riječima Bog i još što god k tomu, ispalo katastrofalno za dragog Boga. To mi naliči na ono što se prepisuje sakristanima: Sedam libri još je malo, umjesto Sed libera nos a malo.

Teško je ponekad vrednovati što je dobro, a što nije dobro u glazbi. Meni toliko ne smeta: I — IV — V — I, i to je glazba, može biti i velika glazba. Meni smeta da je to postalo cilj. Netko je u Glasu Koncila napisao vrlo dobar članak: da li Crkva mladima podilazi ilj ih predobiva. Jedan od podilaženja jest i taj tzv. cilj koji bi trebalo postići zabavnom glazbom koja u pravilu (osim crnačkih duhovnih napjeva) nekontrolirano uzima melos i na njega kalami hrvatski tekst.

Trebalo bi možda početi od Cithare octchorde i pojedinim napjevima dati novu funkciju, kao npr.

Muški zbor Instituta na koncertu Vidakovićevidih djela

uz diletantsko sviranje i falš-pjevanje pjevaju tako da se sve praši. Zaviđam pravoslavcima koji pjevaju »a capella« na svojem bogoslužju. Meni, naime, smeta zvuk koji ne pristaje prostoriji i samom činu. U tom smislu sam protiv orgulja. Možda s toga što su moji prvi dojmovi bili georgijanski koral bez pratnje.

Na to nadovezujem o pitanju šansone u liturgiji. Ono što meni najviše smeta jest pratnja. Kad bi se šansona mogla pratiti orguljama bilo bi manje izvora prigovorima. Ne znam da li to ide skupa: šansona — jedna vrst zabavne glazbe — bez VIS-ova. Ja osobno mislim da će VIS-ove proždrijeti vrijeme.

Kod novih nastojanja, osobito me smeta užasno nasilje prema jeziku. I nekada su se pjevale popijevke krivo naglašenog teksta (Marijo svibnja kraljice). Danas je mnogo gore, jer se na neku

napjev za »Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo...« koji je inače predviđen za pjesmu »Uskrsnu Isusu doista«.

Razgovor je prekinut jer nije bilo moguće da više čekaju oni koji su imali nastupiti na koncertu (Koncert učenika Instituta za crkvenu glazbu). Razgovor nije imao završnicu koju su više puta sugovornici isticali: da se formuliraju zaključci kojih će se svi u praksi pridržavati. Može je, isto tako, da nisu sudjelovali u razgovoru koji su imali nešto kazati, a oni koji su govorili da nisu dorekli svoju misao. Najbolji način da se dovrši diskusija, čini se, »Sv. Cecilija« u kojoj bi se mogli tiskati prilozi spomenutog sadržaja. Uvjeren sam, naime, da nam je svima više stalo do istinske obnove crkvene i posebno liturgijske glazbe, dakle do istinske obnove vlastitog naroda preko bogoslužja, nego do privatnog mišljenja i dosadašnjeg stava u tom pitanju.

I. Spralja